

DE TOEKOMST OP HET SPEL

Serie 'Op weg naar een nieuwe geboorte'

Het is vandaag de zondag van de Drie Wijzen. En we stellen het verhaal centraal van hun komst naar Jeruzalem en van de kindermoord die daar een ongewild gevolg van was. Dit verhaal hoort nog helemaal bij het grote verhaal van Kerst. Maar de kans bestaat dat zijn eigenlijke betekenis onschadelijk wordt gemaakt, dankzij de romantisering van het kerstfeest - de kneuterige knusheid rond het kerststalletje – We hadden dat misschien extra nodig dit jaar, maar het verhaal van de wijzen krijgt dan de rol van *clair obscur* om met zijn diepzwarte tinten die knusheid van kerst nog beter te laten uitkomen.

En ik denk dat het zinvol om de wréédheid van het verhaal ten volle in het licht te zetten, al is dat niet leuk! Die wreedheid van Herodes die onmiddellijk doet denken aan de wreedheid van de Farao in Exodus staan midden in een geschiedenis van geboorte en ze vertellen van een wonderbaarlijke ontsnapping van dat ene kind dat het hele volk later zal bevrijden: Mozes in Exodus en Jezus in Mattheus.

Hier geldt bij uitstek: 'Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft er geen vat op gekregen.' Ook dat duister van dat bekende woord van Johannes is niet zomaar gelijk aan het duister van onze donkere dagen aan het eind van het jaar, maar doelt op dit soort duister van wreedheid. En het licht, zegt Johannes, laat zich niet inpakken door die wreedheid. Ik blijf dat het ultieme evangelie vinden: het licht van Gods mildheid – zoals we net zongen - laat zich niet inpakken. Ook vandaag niet! Even heel concreet: Het zal ons niet lukken om het wrede onrecht van de vluchtelingenkampen weg te moffelen. Gods mildheid blijft aandringen op vreesloze opvang van kinderen daarvandaan, ook in ons land! Want het is de vraag of wat er geschiedde in de dagen van Koning Herodes niet ook geschiedt of kan geschieden in onze dagen, de dagen van Premier Rutte?

Mattheus gaf dit verhaal een kritische inslag mee. Hij schrijft: 'Toen Herodes het nieuws van de ster en de pasgeboren koning hoorde, "raakte hij in grote verwarring en heel Jeruzalem met hem!" Wat dan opvalt: Dat licht en dat bevrijdende nieuws van de wijzen, is **niet** het licht van Israëls wijzen, het is **niet** het licht van de eigen profeten van Israël, maar dit licht komt van een ster uit het **verre** Oosten. Het wordt binnengedragen door een drietal buitenlanders met een andere taal en een vreemde religie. En ze zagen er ongetwijfeld ook heel vreemd uit, dat drietal sterrenkijkers. En zelfs als die vreemdelingen het nieuw geboren messiaanse koninkrijk aankondigen, zelfs dan is er in het hart van Jeruzalem geen enkele instemming te vinden met dat nieuws! Bij Herodes de koning niet en ook niet in 'heel Jeruzalem met hem'.

Dit begin van het verhaal vind ik al veelzeggend: Dat vreemdelingen uit het Oosten, **van buiten het land** en de traditie komen vertellen wat er aan messiaans nieuws te gebeuren staat, **binnen het land** en de traditie, en dat er geen herkenning is! Ik moest denken aan het jaar 2015: De vele vreemdelingen die toen aan de Oostelijke poorten van Európa stonden te kloppen en een ongehoord nieuw begin aankondigden! Bondskanselier Angela Merkel durfde in te spelen op dat begin. 'Wir schaffen das!' riep ze profetisch! Ach en herinner je dan de zuinige reactie van ons eigen land. Ik denk wel 'es, onze echte identiteit is er eerder een van neutraliteit, van op afstand blijven, ja van zelfhandhaving ('je maintiendrai!') die eigenlijk een soort lafheid is. Wij lieten dan ook nauwelijks "Oosterlingen" toe. En dat sterrelicht uit het oosten, heeft in ons land dan ook niet zo kunnen glanzen, als het deed in Duitsland, waar veel ruimhartiger erkend werd, dat vluchtelingen zich zouden kunnen invoegen in de samenleving, om daaraan hun eigen unieke bijdrage te leveren.

Matteus' grote vraag ten tijde van de drie vreemde wijzen uit het Oosten was natuurlijk of de oude garde, minstens die van de Schriftgeleerden, in durfde te spelen op dat nieuwe begin. Want het is toch vreemd dat de Hogepriesters en Thorageleerden ervan hoorden ('heel Jeruzalem met Herodes!) en zelfs de vraag naar de plek wisten te beantwoorden (Bethlehem) , maar zich **niet lieten meeslepen** door het buitenlands enthousiasme. Ze hadden toch minstens zelf naar Bethlehem kunnen trekken om poolshoogte te nemen? En ten slotte vertelt Matteus haast teleurgesteld dat die drie mannen uit het verre Oosten gewoon weer in hun dooie eentje verder trokken en verdwenen in de mist van de geschiedenis! Een gemiste kans voor Israël, concludeert Matteus! De plek was bekend, de ster was te zien, maar – en Mattheus moet dat met verbazing hebben opgeschreven – de typisch profetische nieuwsgierigheid naar het onthullende licht, van liefde en hoop en vrijheid, was verdwenen. Uit Israël verdwenen NB!

Ik hoor Matteus de dringende vraag stellen: Hoe kan dat? Dat er geen oog meer is voor wat in het eigen midden aan goddelijk bevrijdend handelen gebeurt. Was Jeruzalem vergeten dat 'God zijn nieuwe plannen bekendmaakt aan zijn profeten', zoals Amos ergens opmerkt. (Amos 3:7) Tja de profetie van die tijd was uitgeblust, lag te slapen, en heeft het 'Wordt wakker en sta op!' niet kunnen verstaan.

Wat vroeger de profeten waren, zouden nu de kerk en minstens haar theologen kunnen zijn. Maar veel vaker nog vind je **m.i.** de moderne profeten onder de column-schrijvers en de journalisten. Zij brengen onrecht met hun onderzoek en hun analyses aan het licht. Ik denk wel eens, wat zou ik zijn geweest zonder een Stevo Akkerman, met zijn haarscherpe waarnemingen of een Sheila Sitalsing. Wat zou Nederland als Rechtsstaat zijn

geweest zonder de journalisten Jan Kleinnijenhuis en Pieter Klein die de Toeslagenaffaire aan het licht brachten. En zonder de politici Pieter Omtzigt en Renske Leijten die de ontdekkingen met volharding te berde brachten in de Tweede Kamer. Moderne lichtbrengers! Moderne profeten.

Ter aanvulling wil ik nog even naar het verhaal van Exodus. De Farao gaf opdracht aan de Egyptische vroedvrouwen om de meisjes van dat volk Israël te laten leven, de jongetjes evenwel moeten ze *laten sterven*. Het is wel interessant hoe het daar beschreven staat. De meeste vertalingen hebben: 'De jongetjes moeten jullie ombrengen.' Of 'moeten jullie doden'. Ik koos toch voor het passievere '*laten sterven*'. Alleen al omdat het Hebreeuws dat zo weergeeft: Het is een typisch passief **lâten gebeuren**. Dat is ons mensen nooit helemaal vreemd. Het heeft met **wegkijken** te maken, met onverschilligheid, maar ook met beleid dat bewust ervoor zorgt dat anderen uitvoeren wat we zelf eigenijk te grof vinden en dus willen verhullen.. Denk aan de Europese vluchtelingen deal. We laten Turkije, Italië en Griekenland tegen vergoeding de problemen oplossen, omdat we er zelf geen verantwoordelijkheid voor willen nemen. Het kamp Moria op Lesbos is daarvan de dupe geworden. Verschrikkelijk! Onschuldige mensen, vrouwen en kinderen inclus, opgesloten als criminelen. In een kamp dat bol staat van de onleefbaarheid. Het is huiveringwekkend wat je daarover allemaal hoort. (Baby's die worden aangevreten door de ratten). Dat lâten wij, Europeanen, gebeuren. En zo ontlopen we onze verantwoordelijkheid. Althans: velen denken onze verantwoordelijkheid zo te kunnen ontlopen!

Gek he, zowel het verhaal van Exodus als het verhaal van Matteus is een geboorteverhaal, en daar hoort vreugde bij! -- direct gelinkt aan een afschuwelijke dreiging van het ombrengen van die pasgeboren kinderen. Ik dacht bij het schrijven onweerstaanbaar aan hetgeen de filosoof Hannah Arendt over geboorte heeft geschreven. In haar boek *The Human Condition*. Zij smeedt daar het begrip **nataliteit. Geboortigheid**. Met elke nieuwe geboorte komt een volstrekt nieuw en uniek mens ter wereld, zegt Arendt. Maar elke baby is dus ook een vreemdeling! En vreemdelingen wekken per definitie wantrouwen en zijn bedreigend. Ik vond het in de opvoeding van mijn eigen kinderen de grootste kunst om het wantrouwen voor het vreemde van mn eigen kind opzij te zetten en in te ruilen voor vertrouwen en het bieden van ruimte. Alleen zo krijgt het nieuwe van 'ons' kind een kans de wêreld te vernieuwen. Maar ons ouderlijk wantrouwen kan omslaan in jaloezie en strakke regelgeving, ja in zekere zin in doodsdrijf, omdat ons kind zo radicaal anders is, dan wat wij of men voor normaal houden.

Elk pasgeboren kind heeft de wereld dus iets volstrekt unieks en nieuws te bieden. **ALS tenminste de huidige generatie het toestaat!** Dat laatste moet je er bijzeggen. Vergeet niet de hardnekkige menselijke neiging tot zelfhandhaving! Het unieke en eigene van wat een baby in principe de wereld heeft te bieden is namelijk oneindig broos en bedreigd. En het is **bedreigend! voor wie in het zadel van de macht zit!** In elke tijd opnieuw! En dat is precies waar het verhaal van de vroedvrouwen in Exodus en dat van de wijzen uit het oosten over gaat!

'Herodes zocht het kind te doden', schrijft Matteus letterlijk! Dat was toen, maar dat is ook nu nog zo! De macht zoekt in zijn zelfhandhaving kinderen te doden. Is dat niet te sterk gezegd? Ach denk es aan de vele kinderen in onze hedendaagse wereld, die met de dood worden bedreigd of daadwerkelijk worden gedood. Denk aan de door Israëlische soldaten kapotgeschoten kinderen, vorig voorjaar, in de Gazastrook, denk aan de kinderen die Boko Haram in de Sahel ontvoert en misbruikt en doodt. Of denk aan de kinderen op de bootjes van de vluchtelingen, in de Middellandse Zee, die door kustwachten worden teruggeduwd. Betaald met Europees geld brengen zij mensenlevens in gevaar en ze weigeren mensen, kinderen te redden. Dat is de hedendaagse kindermoord. En **wij lâten het gebeuren**. Of – laatste voorbeeld - denk aan de kinderen in ons land die gemoeid zijn met de gevolgen van de Toeslagenaffaire. Vele duizenden, die misschien blijvend de glans in hun ogen zijn verloren en hun unieke bijdrage aan ons land niet meer kunnen geven. Onder verantwoordelijkheid van een premier die die verantwoordelijkheid vooralsnog niet wil nemen, maar op het pluuche van de Macht wil blijven zitten! Maar goed **dáár** is het hedendaagse duister te zoeken, en de hedendaagse bedreiging van pasgeboren jongetjes en meisjes.

Ik sluit af! En wil nog wijzen op een klein zinnetje midden in het verhaal, gek genoeg weggelaten uit het gezang vóór de overweging! Matteus vertelt: De Wijzen komen net uit het indrukwekkende paleis van koning Herodes, en ze hebben de dwingende stem van de koning nog in hun oren: **Ga naar Bethlehem en zoek nauwkeurig uit hoe dat alles zit rond dat jongetje**. En dan komen ze buiten in de avondlucht en warempel daar zien ze die ster van het hoopvolle LICHT weer aan de hemel. En dan komt dat zinnetje: *Toen zij de ster weer zagen, werden zij overspoeld door vreugde, met een zeer grote vreugde! Vreugde om dat licht dat hen aanstootte in die donkere nacht van de geschiedenis. Je snapt het niet, maar als je door dat Licht eenmaal bent aangeraakt, dan herken je die overweldigende vreugde van die drie vreemdelingen. Het is het licht van Gods mildheid en liefde dat spreekt: Er is dóórkomen aan! Er is toekomst! Gewoon doorlopen dus! De duisternis krijgt er geen vat op! Ja dat woord van Johannes: De duisternis krijgt er ook vandaag geen vat op. Godallemachtig, maar geloof je dat, geloven wij dat? Misschien is dat niet zo belangrijk, dat geloof. Laat je meeslepen door de vreugde van die drie vreemdelingen, die gewoon doorliepen, hoe klein hun getal ook was!*

Moge dat zo zijn.

Gerhard Scholte

We lazen: Exodus 1: 15-22 en Matteus 2: 1-18

Gerhard Scholte is bereikbaar via 'It@dominicusamsterdam.nl' ('tav Gerhard Scholte')